

פרשת ויצא תשפ"ו
לידת השבטים

בראשית פרק כה

(יט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק :
(כ) וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רַבְקָה בִּתְנוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדַן אֲרוֹם אֲחוֹת לָבָן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה : (כא) וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לִיקְוֹק לְנִכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָה הוּא וַיַּעֲתֵר לוֹ יְקוֹק וַתֵּהָר רַבְקָה אִשְׁתּוֹ : (כב) וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקַרְבָּה וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלְדָּה לְדָרְשׁ אֶת יְקוֹק : (כג) וַיֹּאמֶר יְקוֹק לָהּ שְׂנֵי גֵיִם גּוֹיִם בְּבִטְנָךְ וּשְׂנֵי לְאִמִּים מִמֶּעַיְךָ יִפְרְדוּ וְלֹאִם מְלֹאִם יִאֶמְץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר : (כד) וַיִּמְלְאוּ יְמֵיהָ לְלֵדָת וְהִנֵּה תוֹמֵם בְּבִטְנָהּ : (כה) וַיֵּצֵא הָרֹאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי כְּלוֹ כְּאֲדָרֶת שֶׁעַר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֶשׂוֹ : (כו) וְאַחֲרָיו כֵּן יָצָא אַחִיו וַיְדוּ אֲחוֹת בְּעֶקֶב עֶשׂוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּן שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֵדָת אֹתָם :
(כז) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֶשׂוֹ אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהֲלִים : (כח) וַיִּאָּהֵב יִצְחָק אֶת עֶשׂוֹ כִּי צִיד בְּפִיו וְרַבְקָה אֹהֶבֶת אֶת יַעֲקֹב :

רש"י
(יט) **ואלה תולדות יצחק** - יעקב ועשיו האמורים בפרשה :
אברהם הוליד את יצחק - על ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הוזקק לומר אברהם הוליד את יצחק, לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקדוש ברוך הוא, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק, וזהו שכתב כאן יצחק בן אברהם היה, שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק :
(כ) **בן ארבעים שנה** - שהרי כשבא אברהם מהר המוריה, נתבשר שנולדה רבקה, ויצחק היה בן שלשים ושבע שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה, ומשנולד יצחק עד העקידה שמתה שרה שלשים ושבע שנה, ובת תשעים היתה כשנולד יצחק, ובת מאה עשרים ושבע כשמתה, שנאמר (כג א) ויהיו חיי שרה וגו', הרי ליצחק שלושים ושבע שנים ובו בפרק נולדה רבקה, המתין לה עד שתהא ראויה לביאה שלש שנים

ונשאה: בת בתואל מפדן ארם אחות לבן - וכי עדיין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות לבן ומפדן ארם, אלא להגיד שבחה שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע, ולא למדה ממעשיהם: **מפדן ארם** - על שם ששני ארם היו ארם נהרים וארם צובה, קורא אותו פדן, לשון (שמואל א' יא ז) צמד בקר, תרגום פדן תורין. ויש פותרין פדן ארם כמו (הושע יב יג) שדה ארם, שבלשון ישמעאל קורין לשדה פדן: (כא) **ויעתר** - הרבה והפציר בתפלה: **ויעתר לו** - נתפצר ונתפייס ונתפתה לו, ואומר אני כל לשון עתר לשון הפצרה ורובי הוא וכן (יחזקאל ח יא) ועתר ענן הקטרת, מרבית עליה העשן, וכן (שם לה יג) והעתרתם עלי דבריכם, וכן (משלי כז ו) נעתרות נשיקות שונא, דומות למרובות והנם למשא. ינקריישימיני"ט [רבוי] בלע"ז: **לנכח אשתו** - זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת: **ויעתר לו** - לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע לפיכך לו ולא לה: (כב) **ויתרוצצו** - על כרחך המקרא הזה אומר דורשני, שסתם מה היא רציצה זו וכתב אם כן למה זה אנכי. רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס לצאת. דבר אחר מתרוצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות: **ותאמר אם כן** - גדול צער העבור: **למה זה אנכי** - מתאוה ומתפללת על הריון: **ותלך לדרוש** - לבית מדרשו של שם: **לדרוש את ה'** - שיגיד לה מה תהא בסופה: (כג) **ויאמר ה' לה** - על ידי שליח, לשם נאמר ברוח הקודש והוא אמר לה: **שני גוים בבטנך** - גיים כתיב, אלו אנטונינוס ורבי, שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים: **ושני לאמים** - אין לאום אלא מלכות: **ממעיד יפרדו** - מן המעים הם נפרדים, זה לרשעו וזה לתומו: **מלאם יאמץ** - לא ישוו בגדולה, כשזה קם זה נופל, וכן הוא אומר (יחזקאל כו ב) אמלאה החרבה, לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים: (כד) **וימלאו ימיה** - אבל בתמר כתיב (להלן לח כז) ויהי בעת לדתה. שלא מלאו ימיה כי לשבעה חדשים ילדתם: **והנה תומם** - חסר, ובתמר תאומים מלא לפי ששניהם צדיקים, אבל כאן אחד צדיק ואחד רשע: (כה) **אדמוני** - סימן הוא שיהא שופך דמים: **כלו כאדרת שער** - מלא שער כטלית של צמר המלאה שער פלוקייד"א בלע"ז [אריג צמר]: **ויקראו שמו עשו** - הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה: (כו) **ואחרי כן יצא אחיו וגו'** - שמעתי מדרש אגדה הדורשו לפי פשוטו, בדין היה אוהז בו לעכבו, יעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשו מן השניה, צא ולמד משפופרת שפיה קצרה, תן לה שתי אבנים זו תחת זו, הנכנסת ראשונה תצא אחרונה, והנכנסת אחרונה תצא ראשונה, נמצא עשו הנוצר באחרונה יצא ראשון, ויעקב שנוצר ראשונה יצא אחרון, ויעקב בא לעכבו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה, ויפטור את רחמה, ויטול את הבכורה מן הדין: **בעקב עשו** - סימן שאין זה מספיק לגמור מלכותו עד שזה עומד ונוטלה הימנו: **ויקרא שמו יעקב** - הקדוש ברוך הוא. דבר אחר אביו קרא לו יעקב על שם אחיזת העקב: בן ששים שנה - עשר שנים משנשאה עד שנעשית בת שלש עשרה שנה וראויה להריון ועשר שנים הללו צפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה, כיון שלא נתעברה ידע שהיא עקרה והתפלל עליה. ושפחה לא רצה לישא, לפי שנתקדש בהר המוריה להיות עולה תמימה: (כז) **ויגדלו הנערים ויהי עשו** - כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודה זרה: **יודע ציד** - לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות: **איש שדה** - כמשמעו אדם בטל וצודה בקשתו ועופות: **תם** - אינו בקי בכל אלה, אלא כלבו כן פיו. מי שאינו חריף לרמות קרוי תם: **ישב אהלים** - אהלו של שם ואהלו של עבר: (כח) **בפיו** - כתרגומו בפיו של יצחק. ומדרשו בפיו של עשו שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו:

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.

בראשית פרק כו פסוק ה

עֶקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקִלְי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֶרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקֹּתַי וְתוֹרֹתַי :

רמב"ל

וישמור משמרת - לשון רש"י בקולי, כשנסייתי אותו.
משמרת - גזירות להרחקה כגון שניות לעריות שבות לשבת.
מצות - מצות שאלו לא נכתבו דין הוא שיכתבו כגון גזל

ושפיכות דמים. **חקותי** - דברים שיצר הרע ועו"ג משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז שאין טעם בדבר אלא המלך גזר חקו על עבדיו. **ותורת** - להביא תורה שבעל פה הלכה למשה מסיני: ואם כן יהיה כל זה בנוי על דעת שהיה אברהם מקיים ומשמר את התורה עד שלא נתנה, וכך אמרו (ב"ר צד ג) בפסוק ויתן להם יוסף עגלות (להלן מה כא), שפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה שהיה עוסק בתורה כשם שהיו אבותיו, ועד עכשו לא נתנה תורה, והרי כתוב וישמור משמרת מצותי חקותי ותורותי. ושם אמרו שהיה משמר אפילו דקדוקי תורה והיה מלמד לבניו וכו': ויש לשאול, אם כן איך הקים יעקב מצבה (להלן כח יח) ונשא שתי אחיות, וכדעת רבותינו (ב"ר עד יא) ארבע, ועמרם נשא דודתו (שמות ו כ), ומשה רבינו הקים שתיים עשרה מצבה (שם כד ד), והאיך אפשר שיהיו נוהגים היתר בתורה במה שאסר אברהם אביהם על עצמו וקבע לו השם שכר על הדבר, והוא יצוה את בניו ואת אחריו ללכת בדרכיו. וביעקב דרשו (ב"ר עט ו) ששמר את השבת וקבע תחומין. ואפשר שיהיה זה בשבת מפני שהיא שקולה ככל התורה כולה (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה), שהיא מעידה על מעשה בראשית: ואולי נאמר, **משמרת** - שניות לעריות של בני נח, **ומצות** - גזל ושפיכות דמים, **חקות** - אבר מן החי וכלאים של הרבעת בהמה והרכבת אילן, **ותורות** - דינין ואסורי עבודה זרה, שאלו כולן נצטוו בהן בני נח, והוא השומר והעושה רצון בוראו ומשמר אפילו דקדוקין וחומרות במצות שלהן, וכמו שהזכירו ע"ז של אברהם אבינו ארבע מאה פרקי הוות (ע"ז יד ב). ודרשו "במאה שערים" שמדדוה למעשרות (ב"ר סד ו), כי היו האבות נדיבי עמים לתת מעשרות לעניים, או לכהני ה', כגון שם ועבר ותלמידיהם, כענין והוא כהן לאל עליון (לעיל יד יח): והנראה אלי מדעת רבותינו שלמד אברהם אבינו התורה כלה ברוח הקדש ועסק בה ובטעמי מצותיה וסודותיה, ושמר אותה כולה כמי שאינו מצווה ועושה, ושמירתו אותה היה בארץ בלבד, ויעקב בחוצה לארץ נשא האחיות, וכן עמרם, כי המצות משפט אלהי הארץ הן, אף על פי שהוזהרנו בחובת הגוף בכל מקום (קדושין לו ב). וכבר רמזו רבותינו הסוד הזה (בספרי דברים פסקא מג), ואני אעירך בו בעזרת השם (ויקרא יח כה, דברים יא יח). והמצבה מצוה שנתחדשה בזמן ידוע היא, כמו שדרשו (בספרי) באשר שנא ה' אלהיך (דברים טז כב), ששנאה אחר היותה אהובה בימי האבות: וביוסף דרשו (ב"ר צב ד) שהיה משמר את השבת אפילו במצרים, מפני שהיא שקולה כנגד כל המצות, לפי שהיא עדות על חדוש העולם, והיה עושה כן ללמד את בניו אמונת בריאת העולם להוציא מלבם כונת עבודה זרה ודעות המצרים, וזאת כונתם: ועל דרך הפשט נאמר שיהא **משמרת** - אמונת האלהות שהאמין בשם המיוחד ושמר משמרת זו בלבד, וחלק בה על עובדי העבודה זרה, וקרא בשם ה' להשיב רבים לעבודתו. **מצות** - ככל אשר צוהו בלך לך מארצך, ועולת בנו, וגרישת האמה ואת בנה. **חקות** - ללכת בדרכי השם להיות חנון ורחום ועושה צדקה ומשפט ולצות את בניו ואת ביתו בהם. **ותורות** - המילה בעצמו ובניו ועבדיו ומצות בני נח כלן, שהן תורה להם:

בראשית פרק ל

(א) וַתֵּרָא רַחֵל כִּי לֹא יִלְדָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶה רַחֵל בְּאֶחָתָה וַתֹּאמֶר אֵל יַעֲקֹב הֲבֵה לִי בָנִים וְאִם אֵין מִתֵּה אֲנֹכִי: (ב) וַיַּחַר אֵף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר מְנַע מִמֶּךָּ פְרִי בֶטֶן: (ג) וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַתִּי בְלָהָה בֵּא אֵלַיָּה וְתִלְדַּעַל בְּרַפִּי וְאֲבִנָּה גַם אֲנֹכִי מִמֶּנָּה: (ד) וַתִּתֵּן לוֹ אֶת בְּלָהָה שִׁפְחָתָה לְאִשָּׁה וַיְבֵא אֵלַיָּה יַעֲקֹב: (ה) וַתֵּהָר בְּלָהָה וַתִּלְדַּעַל יַעֲקֹב בֶּן:

רש"י

(א) **ותקנא רחל באחותה** - קנאה במעשיה הטובים, אמרה אלולי שצדקה ממני לא זכתה לבנים: **הבה לי** - וכי כך עשה אביך לאמך, והלא התפלל עליה: **מתה אנכי** - מכאן למי שאין לו בנים שחשוב כמות: (ב) **התחת אלהים אנכי** - וכי במקומו אני: **אשר מנע ממך** - את אמרת שאעשה כאבא, אני איני כאבא, אבא לא היו לו בנים אני יש לי בנים, ממך מנע ולא ממני: (ג) **על ברכי** - כתרגומו ואנא

ארבי: **ואבנה גם אנכי** - מהו גם, אמרה לו זקנד אברהם היו לו בנים מהגר, וחגר מתניו כנגד שרה, אמר לה זקנתי הכניסה צרתה לביתה, אמרה לו אם הדבר הזה מעכב, הנה אמתי בלחה, ואבנה גם אנכי ממנה כשרה: